

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת

שירת משה ומוספי שבת

The Levitical Song of Shabbat Midday

(1) דברים לא, יד-ל

(יד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמַיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְנַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאַצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְּנָצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד: (טו) וַיֹּאֶר ה' בְּאֹהֶל בַּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הָעָנָן עַל-פֶּתַח הָאֹהֶל: ס (טז) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּךְ שֹׁכֵב עַם-אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְחוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵי נְכַד-הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא-שָׁמָּה בְּקֶרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפֹּר אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: (יז) וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם-הַהוּא וְעִזְבֹתָיִם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֵכָל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עָלַי כִּי-אֵין אֱלֹהֵי בְּקֶרְבִי מִצָּאוֹנִי הָרַעוֹת הָאֵלֶּה: (יח) וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים: (יט) וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמּוֹדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֹד בְּבִנְיֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) כִּי-אֲבִיאֲנֹו אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשָׁן וּפָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבְדּוּם וְנִאֲצָנּוּ וְהִפֹּר אֶת-בְּרִיתִי: (כא) וְהָיָה כִּי-תִמְצָאֵן אֹתוֹ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לְעֹד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעַתִּי אֶת-יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטַרְס אֲבִיאֲנֹו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי: (כב) וְכָתַב מֹשֶׁה אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּלְמְדָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כג) וַיִּצְוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וַיֹּאמֶר חֹזֶק וְאִמָּץ כִּי אֵתָּה תִּבְיֹא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ: (כד) וַיְהִי כְּכָלֹּז מֹשֶׁה לְכָתֹב אֶת-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר עֹד תִּמָּס: (כה) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אֶת-הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית-ה' לֵאמֹר: (כו) לְקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמַּתֶּם אֹתוֹ מִצֵּד אֲרוֹן בְּרִית-ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה-שֵׁם בְּךָ לְעֹד: (כז) כִּי אֲנֹכִי יִדְעַתִּי אֶת-מִדְּרִיךְ וְאֶת-עֲרֹפֶךָ הַקָּשָׁה הֵן בַּעֲוֹדָנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הֵיטֵם עִסָּה' וְאָף כִּי-אֲחֵרֵי מוֹתִי: (כח) הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת-כָּל-זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאֲדַבְּרָה בְּאָזְנֵיכֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעֱיִדָה בָּם אֶת-הַשְּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ: (כט) כִּי יִדְעַתִּי אֲחֵרֵי מוֹתִי כִּי-הִשְׁחַת תִּשְׁחָתוּן וְסִרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִרְאתֶם אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הָרָע בְּעֵינַי ה' לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: (ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ כָּל-קֶהֱל יִשְׂרָאֵל אֶת-דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֹד תִּמָּס:

(2) רמב"ם תפילין ומוזוזה וספר תורה ז:א

מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, כלומר כתבו את התורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות.

(3) משנה כתב יד קאופמן תמיד ז:ח

השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש:
 ביום הראשון היו אומרים: ליי הארץ ומלאה תבל וישבי בה.
 בשני היו אומרים: גדול יי ומהולל מאד, בעיר אלהינו הר קדשו.
 בשלישי היו אומרים: אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפט.
 ברביעי היו אומרים: אל נקמות יי אל נקמות הופיע הנשא שפט הארץ, השב גמול על גאים.
 בחמישי היו אומרים: הרגנו לאלהים עווננו, הריעו לאלהי יעקב.
 בששי היו אומרים: יי מלך, גאות לבש, לבש יי עז התאזר, אף תכון תבל כל תמוט.
 בשבת היו אומרים: מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבא, לעולם שכלו שבת מנוחה לחי העולמים.

(4) ראש השנה לא ע"א

תניא רבי יהודה אומר משום ר"ע

- בראשון מה היו אומרים לה' הארץ ומלאה על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו.
- בשני מה היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן.
- בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו.
- ברביעי היו אומרים אל נקמות ה' על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן.
- בחמישי היו אומרים הרגנו לאלהים עווננו על שם שברא עופות ודגים לשבח לשמו.
- בששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן.
- בשביעי היו אומרים מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת.

א"ר נחמיה מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו? אלא

- בראשון שקנה והקנה ושליט בעולמו
- בשני שחילק מעשיו ומלך עליהם
- בשלישי שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו.
- ברביעי שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן
- בחמישי שברא עופות ודגים לשבח לשמו
- בששי שגמר מלאכתו ומלך עליהם
- בשביעי על שם ששבת.

וקמפלגי בדבר קטינא דאמר רב קטינא

שיתא אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב שנאמר ונשגב יי לבדו ביום ההוא

(אמר אביי) תרי חרוב שנאמר יחיינו מיומים.

במוספי דשבתא מה היו אומרים?

אמר רב ענן בר רבא אמר רב

הזי"ו ל"ד.

ואמר רב חנן בר רבא אמר רב

כדרך שחלוקים כאן כך חלוקין בבית הכנסת.

במנחת' דשבתא מה היו אומרי' אמר רבי יוחנן אז ישיר ומי כמוך ואז ישיר.

איבעי' להו הני כולהו בחד שבתא אמרי להו או דלמא כל שבתא ושבתא אמרי חד

תא שמע דתניא א"ר יוסי עד שהראשונה אומרת אחת שניה חוזרת שתיים

שמע מינה כל שבתא ושבתא אמרי חד שמע מינה.

(5) רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ו:ט

...במוספי שבת אומרים שירת האזינו, וחולקין אותה לשישה פרקים, ה'זי'ו' לך, כדרך שקוראין אותם שישה בבית הכנסת, ואומרים פרק בכל שבת. גמרו השירה בשישה שבתות, חוזרין לראש. במנחה של שבת אומרים, אז ישיר משה ומי כמוה וכו':

(6) רמב"ם תפילה וברכת כהנים י"ג:ה

כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב וחותר בדבר טוב. אבל בפרשת האזינו הראשון קורא עד זכור ימות עולם, והשני מתחיל מזכור ימות עולם עד ידיכיהו, והשלישי מידיכיהו עד וירא יי וינאץ, והרביעי מן וירא יי וינאץ עד לו חכמו, והחמישי מלו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי, והשישי מן כי אשא עד סוף השירה: ולמה פוסקין בה בענינות אלו, מפני שהיא תוכחה, כדי שיחזרו העם בתשובה:

(7) דברים לב

(א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי: (ב) יערף כמטר לקחי תגל פטל אמדתי בשעירם עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב: (ג) כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו: (ד) הוצור תמים פעלו כי כל-דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: (ה) שחת לו לא בננו מומם דור עקש ופתלתל: (ו) הלה תגמלו-זאת עם נבל ולא חכם הלא-הוא אביך קנך הוא עשך ויכנך:

(ז) זכר ימות עולם בינו שנות דוד ודוד שאל אביך ויגדך וקמך ויאמרו לך: (ח) בהנחל עליון גזים בהפרידו בנן אדם יצב גבלת עמים למספר בנן ישראל: (ט) כי חלק ה' עמו ועקב חבל נחלתו: (י) ומצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן וסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו: (יא) כנשר יעור קנו על-גזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאחו על-אברתו: (יב) ה' בדר נחנה ואין עמו אל נכר: (יג) ירכבהו על-במותי במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקחו דבש מפלע ושמן מחלמיש צור: (יד) חמאת בקר וחלב צאן עס-חלב כרים ואילים בגיבשן ועתודים עס-חלב כליות חטה ודס-ענב תשתה-חמר: (טו) וישמן ושרון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלה עשהו ויגבל צור ישעתו: (טז) וקנאנו בורים בתועבת יבעיסה: (יז) ויבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שערום אבותיכם: (יח) צור ילדך תשי ותשבח אל מחללך: (יט) וירא ה' וינאץ מכעס בננו ובנתנו: (כ) ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה בנים לא-אמן בם: (כא) הם קנאוני בלא-אל כעסוני בהבליהם ואני אקנאם בלא-עם בגוי נבל אכעיסם: (כב) כיראש קדחה באפי ותיקד עד-שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים: (כג) אספה עלימו רעות חצי אכלה-בם: (כד) מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרידי ושוך-בהמת אשלח-בם עס-חמת זחלי עפר: (כה) מחויל תשכל-חרב ומחדדים אימה גס-בחור גס-בתולה יונק עס-איש שיכה: (כו) אמרתי אפאיהם אשפיתה מאנוש זכרם: (כז) לולי כעס אויב אגור פון-ינפרו צרימו פון-יאמרו ידנו רמה ולא ה' פעל כל-זאת: (כח) כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה: (כט) לו חכמו וישיבילו ואת יבינו לא-חרייתם: (ל) איכה ירדף אחד אלה ושנים יעסו רבבה אסרלא כירצום מכרם וה' הסגירם: (לא) כי לא כעזרנו צורם ואיבינו פלילים: (לב) כירמגפן סדס גפנם ומשדמות עמדה ענבמו ענבירדוש אשכלת מודת למו: (לג) חמת תגינם יינם וראש פתנים אכזר: (לד) הלא-הוא כמס עמדי חתום באוצרתי: (לה) לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתדת למו: (לו) כירידין ה' עמו ועל-עבדיו יתנחם כי יראה כיראולת יד ואפס עצור ועזוב: (לז) ואמר אי אלהימו צור חסיו בו: (לח) אשר חלב ובחימו יאכלו וישתו יין נסיכם ויקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה: (לט) ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מדי מציל: (מ) כי-יאשא אל-שמים ידי ואמרת תי אנכי לעולם: (מא) אס-שנותי פרק חרפי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצדי ולמשנאי אשלם: (מב) אשפיר חצי מדם וחרפי תאכל בשר מדם חלל ושיכיה מראש פרעות אויב: (מג) הרנינו גזים עמו כי דס-עבדיו יקום ונקם ישיב לצדיו וכפר אדמתו עמו:

(8) ספורנו דברים ל"ב:ז'

זכר ימות עולם - אחר שהשלים הקדמת השירה, אשר בה הודיע שהמכוון ממנו הוא להגיד צדקת האל יתעלה, שהוא אל אמונה להיטיב לישראל, וברך ולא ישיבנה, ואין עול במדת דינו נגדם, הואיל משה באר זה בהגדת העבר והעתיד, להודיע:

ראשונה, כמה היתה כוונת האל יתברך להשיג זה התכלית בכל המין האנושי בימות עולם ובשנות דור ודור, ואיך כשלא עלה זה, הגדיל ה' לעשות להעלות את ישראל אל גרם המעלות, כאשר יעשה באחרית הימים עם השרידים אשר יקרא.

שנית, שנתן להם מקום נכון לעבדו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, והמה מרו ושלמו רעה תחת טובה. ומי שהחטיא כוונתו עם כל אלה אין ספק שהוא ראוי לעונש נמרץ.

שלישית, שבגודל עונם נפלו במכמורי רשעים, והיו ראויים לכליון חרוץ, לולי חלול ה' שמנע מזה.

רביעית, הודיע סבה אשר בגללה תהיה להם גאולה באחרית הימים.

חמישית, הודיע אופן הגאולה ונקמת האל יתברך נגד צרי עמו.

והם חלקי פרשת האזינו שזכרו ז"ל ונתנו בהם סימנים: הזינו ל"ד.

אמר אם כן: זכר ימות עולם, ותבין דרכי טובו, וכמה כיון להיטיב למין האנושי בכלל, כשתזכור ראשונה מה שהיטיב לאדם הראשון בתחלת ימי עולם, ויניחהו בגן עדן, והוא קלקל ענינו. בינו שנות דור ודור, ותבין שנית כמה היטיב לדורות, והם השחיתו עד המבול, וכן שלישית מן המבול עד הפלגה, והם קלקלו.